

Отож, органи державної влади усіх рівнів, представники органів місцевого самоврядування, а особливо громадськість повинні бути готові до нових, глобальних викликів щодо впровадження принципів доброго врядування в Україні під час дії воєнного стану, зуміти об'єднати свої спільні зусилля у визначенні пріоритетних завдань та нагальних проблем розвитку територій та громад.

Література:

1. Указ Президента України Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки від 7 вересня 2021 року № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.
2. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки від 7 вересня 2021 року № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.
3. Крупник А, Орлова А. Принципи доброго врядування: європейський досвід та українські реалії. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/pryntsyru-dobroho-vriaduvannia-ievropeyskiy-dosvid-ta-ukrainski-realii/>.
4. Добре демократичне врядування в Україні: діалог високого рівня у Страсбурзі 8-9.10.2022. url: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/good-democratic-governance-in-ukraine-a-high-level-dialogue-in-strasbourg>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-22>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Барабаш Алла Григорівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права
Національного університету «Чернігівська політехніка»*

Новомлинець Анастасія Олегівна

*студентка юридичного факультету
Національного університету «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

Згідно зі ст. 16 Конституції України держава зобов'язана забезпечувати екологічну безпеку та екологічну рівновагу на своїй території. На жаль, в

умовах воєнного стану, постійних воєнних дій держава не має можливості виконувати цей конституційний припис.

Згідно з ч. 2 ст. 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року існує низка прав та свобод людини, які не можуть бути обмежені, навіть, в умовах воєнного стану [1]. Право громадянина на безпечне довкілля до цього переліку не входить.

Метою даного дослідження є аналіз законодавства України та міжнародних актів щодо забезпечення екологічної безпеки під час війни.

Поняття екологічної безпеки визначено у ст. 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року. Згідно статті Закону, екологічна безпека це такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей [2]. В свою чергу науковець Одарченко М.С. та його колеги визначають екологічну безпеку в широкому значенні як стан захищеності життєво важливих інтересів і потреб особи, суспільства, держави, людства в цілому, від несприятливого впливу навколишнього середовища, зумовленого природними (біотичними та абіотичними), а також антропогенними факторами [3, с. 144].

Як зазначає вчений Кардаш Д.М., перші наукові дослідження щодо нищівного впливу військових дій на навколишнє середовище були представлені в кінці 60-х на початку 70-х років минулого століття. Знищення природи у В'єтнамі, Лаосі, Камбоджі започаткували новий термін «екоцид», який змістовно наближений до поняття «геноцид». Наукове пояснення терміну полягає в тому, що військові дії з використанням засобів масового ураження, призвели до незворотніх негативних наслідків для всіх форм життя на цій території [4, с. 79]. Згідно зі ст. 441 Кримінального кодексу України екоцид – це злочин, який полягає у масовому знищенні рослинного або тваринного світу, отруєнні атмосфери або водних ресурсів, а також вчиненні інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу.

Злочини проти довкілля є частиною воєнних злочинів. Гаазька Конвенція про закони та звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року містить положення щодо збереження лісів та сільськогосподарських угідь. У статті 55 Конвенції зазначається, що держава-окупант розглядається лише як управляючий і узурфруктуарій адміністративних будівель, нерухомості, лісів та сільськогосподарських угідь, які належать державі-супротивнику і знаходяться на окупованій території. Держава-окупант повинна зберігати капітальну цінність цих майнових об'єктів і управляти ними згідно з правилами узурфрукту [5].

Відповідно до ч. 3 ст. 35 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, заборонено застосовувати методи або

засоби ведення воєнних дій, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть широкої, довгочасної і серйозної шкоди природному середовищу [6].

Ріо-де-Женейрська декларація про навколишнє середовище, що була прийнята Конференцією ООН про навколишнє середовище і розвиток 3-14 червня 1992 року, також містить положення про негативний вплив військових дій на навколишнє середовище. У принципі 23 йдеться про те, що навколишнє середовище і природні ресурси народів, які живуть в умовах гноблення, панування та окупації, повинні бути захищені. В принципі 24 зазначено, що війна неминуче завдає руйнівного впливу на процес сталого розвитку. Тому держави повинні поважати міжнародне право, що забезпечує захист навколишнього середовища під час збройних конфліктів, та мають співпрацювати, за необхідності, у справі його подальшого розвитку [7].

Російська федерація неодноразово погрожувала Україні та світу застосуванням ядерної зброї, її військові незаконно перебували на території Чорнобильської АЕС, продовжують перебувати на території Запорізької АЕС. Одним з основоположних міжнародних актів у сфері ядерної безпеки є Конвенція про ядерну безпеку, прийнята 17 червня 1994 року у м. Відень (Австрія) [8]. Основними цілями Конвенції є створення і підтримка на ядерних установках ефективних засобів захисту від потенційної ядерної небезпеки; захист окремих осіб, суспільства в цілому і навколишнього природного середовища від шкідливого впливу іонізуючого випромінювання; відвернення аварії з радіологічними наслідками. На наш погляд, присутність військових країни-агресорки на території атомної електростанції, їх агресивна поведінка щодо працівників атомної електростанції провокує виникнення екологічної катастрофи. Згідно з Угодою між Україною та Міжнародним агентством з атомної енергії про застосування гарантій у зв'язку з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї від 21 вересня 1995 року, Міжнародне агентство з атомної енергії (МЕГАТЕ) здійснило та продовжує здійснювати перевірку ситуації на території атомних електростанцій України.

Паризька угода, прийнята в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату і підписана Україною 22 квітня 2016 року, не містить прямих положень про заборону тих чи інших видів військових дій через їх вплив на кліматичні умови [9]. Однак, екологи в своїх дослідженнях неодноразово зазначали, що бойові дії негативно впливають на зміну клімату. Це, насамперед, відбувається, через викид в атмосферу газів від важкої воєнної техніки та продуктів детонації ракет і артилерійських снарядів.

Підсумовуючи вищенаведене, можемо зазначити, що питання екологічної безпеки є більш врегульованим на рівні міжнародних актів, а

ніж національних актів України. Оскільки Україна ратифікувала відповідні міжнародні акти, вони вважаються частиною законодавства України. Ми не вбачаємо потреби у дублюванні міжнародних норм вітчизняним законодавством, але можемо констатувати необхідність розроблення організаційно-правових механізмів, направлених на гарантії дотримання екологічної безпеки під час воєнних дій.

Література:

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 05.11.2022).

2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 05.11.2022).

3. Одарченко М.С., Одарченко Д.М., Сесь А.М., Сюсель О.О., Соколова Є.Б., Екологічна безпека як основа національної безпеки України. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. № 1 (52). 2011. С. 144-146.

4. Кардаш Д.М. Наслідки впливу військових дій на навколишнє середовище. *Екологічні наслідки військових дій: матеріали наук.-практ. конф.*, (Київ, 17-18 квітня 2018 р.). Київ, 2018. С. 79-81.

5. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text (дата звернення: 05.11.2022).

6. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 05.11.2022).

7. Ріо-де-Жанейрська декларація про навколишнє середовище від 16.06.1972 р. URL : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/riodecl.shtml (дата звернення: 05.11.2022).

8. Конвенція про ядерну безпеку, прийнята 17.06.1994 р. у м. Відень (Австрія). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_023#Text (дата звернення: 05.11.2022).

9. Паризька угода від 12.12.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text (дата звернення: 05.11.2022).